

BUEN VIVIR (DOBRE ŻYCIE) JAKO PROPOZYCJA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Wprowadzenie

Pojęcie *Buen vivir* pojawiło się po wyborach prezydenckich, które odbyły się w Ekwadorze 26 listopada 2006 roku. Wygraną cieszył się kandydat lewicowej formacji Alianz PAIS¹ Rafael Correa Delgado. Pokonał on swojego przeciwnika magnata Alvaro Noboę uzyskując blisko 57% głosów i w styczniu 2007 roku złożył przysięgę prezydencką.

Po wyborach w Ekwadorze oraz całym regionie rozpoczęła się podkreślana w wywiadach i wystąpieniach „epoka zmian”,² według której postanowiono zerwać z postkolonialnym dziedzictwem poprzez utworzenie nowej konstytucji. Rafaela Correi Delegado w przemówieniu inauguracyjnym powiedział: „historyczny moment, w jakim znajduje się ojczyzna i cały kontynent wymaga nowej konstytucji, która przysięga kraj na XXI wiek”.³

Rząd Ekwadoru musiał zwołać Zgromadzenie Konstytucyjne, za którym w referendum powołanym w kwietniu 2007 roku opowiedziało się 82% obywateli kraju. W wyborach do Konstytuanty 30 września 2007 roku ruch Ojczyzna Dumna i Suwerenna (Alianza PAIS) obsadził 80 miejsc na 130. Warto także zauważyć, że po raz pierwszy w ostatnich trzech dekadach rozkład oddanych głosów nie odzwierciedlał historycznego podziału regionalnego kraju na wybrzeże (Guayaquil) i region górski zwany Sierra (Quito), a ruch polityczny prezydenta triumfował niemal w całym kraju. Zgodnie ze słowami prezydenta Correi „Madere de Tomas las batallas”⁴ – najważniejsza z bitew została wygrana.

---

1 PAIS skrót od słów Partia Altiva y Soberana – Ojczyzna Dumna i Suwerenna.

2 <http://www.youtube.com/watch?v=90fqjOj3CQw>; <http://www.youtube.com/watch?v=tI149RaJk&feature=related>

3 Presidencia de la Republica del Ecuador, <http://www.presidencia.gob.ec/discursos/01-15-2007-DiscursoPosesionPresidencialMitadMundo.pdf>

4 F. Freidenberg, *El sueño frustrado de la gobernabilidad. Instrucciones, actores, y política informal en Ecuador*, Documentos CIDOB America Latina 24, Barcelona 2011.

Projekt nowej konstytucji mimo krytycznych głosów przyjęto w 2008 roku przy poparciu ponad 60% społeczeństwa. Nowa konstytucja weszła w życie jako trzecia Ustawa Zasadnicza uchwalona w tym kraju w ciągu 30 lat. Zastąpiła konstytucję obowiązującą od 1998 roku.

Konstytucja, nad którą pracowano niecały rok od listopada 2007 roku do lipca 2008 roku składała się z 444 artykułów, zapisanych w dziewięciu częściach, podzielonych na rozdziały, które następnie podzielone są na sekcje.

Pojęcie *Buen vivir* (dobre życie)

Buen vivir (dobre życie) pojawiło się w preambule najważniejszego aktu prawnego (konstytucji): „My suwerenny naród Ekwadoru (...) postanawiamy stworzyć (...) nową formę współistnienia obywatelskiego, w różnorodności i harmonii z naturą, w celu osiągnięcia dobrego życia, sumak kawsay (...)”.⁵ To pojęcie jest tłumaczeniem pochodzącym z języka i tradycji keczua oznaczającym życie w pełni słodkie i harmonijne.⁶ Według Luisa Meacasa przewodniczącego CONAIE *Buen vivir* to przestrzeń, w której panuje wzajemność, współistnienie z naturą, odpowiedzialność społeczna oraz zgoda. Obecny przewodniczący CONAIE definiuje *Buen vivir* jako nowy sposób życia, który może być alternatywą dla zachodniego modelu.⁷ Profesor Katolickiego Uniwersytetu w Quito Pablo Davalos uważa, iż dobre życie oznacza sposób bycia i funkcjonowania w świecie oraz relacje człowieka ze światem. Indianie proponują swoją tradycją przekazywaną z pokolenia na pokolenie koncepcje życia, aby pokazać i zrozumieć relacje człowieka z naturą, historią i społeczeństwem.⁸

Na temat dobrego życia wypowiedano się także w krytyczny sposób. Filozof ekwadorski David Cortez uważał, że dobre życie to odrzucenie zasad życia „cywilizowanego” czy nawet „rezygnacja z postępu”. Pojawiają się także głosy, że *Buen vivir* to ponadutopijne, romantyczne idee i że w rzeczywistości to nie jest nic innego jak typowy latynoamerykański populizm.⁹ Jak twierdzi Jose Maria Tortosa, socjolog hiszpański, niebanalne znaczenie ma fakt, że autorzy konstytucji po raz pierwszy

5 Fragment preambuły Konstytucji Ekwadoru uchwalonej w 2008 roku, [za:] <http://www.asamblea-nacional.gov.ec/documentos/Constitucion-2008.pdf>

6 J. van Kessel, *Economía Bidimensional Andina*, [w:] *Revista de Ciencias Sociales*, No. 17/2006, Universidad Arturo Prat, Iquique, Chile, s. 89.

7 Agencia Latinoamericana de Información, <http://alainet.org/active/47004&lang=es>

8 P. Davalos, *El "sumak kawsay" („Buen vivir”) y las caesuras del desarrollo, Biodiversidad en América Latina y El Caribe*, <http://www.biodiversidadla.org/content/view/full/40859>

9 D. Cortez, *Genealogía del Buen vivir en la nueva constitución ecuatoriana*, [w:] R.Fornet-Betancourt (red.), *GutesLeben als humanisiertes Leben. Vorstellungen vom guten Leben in den Kulturen und ihre Bedeutung für Politik und Gesellschaft heute*, Aachen 2011, s. 227–248.

w historii ustawodawstwa Ekwadoru odwołali się do andyjskiej wizji świata. Mówił, iż Ci, którzy przez wieki byli marginalizowani przez konkwistadorów i ich potomków, teraz mają swój wkład w rozwiązywanie problemów współczesnego świata, a ich słowa i podejście do życia mogą pomóc nam dojść „dalej niż rozwój”.¹⁰

***Buen vivir* w Konstytucji Ekwadoru**

Konstytucja Ekwadoru proponuje *sumak kawsay*¹¹ jako cel życia w społeczeństwie i przedstawia go jako współistnienie obywatelskie w różnorodności i harmonii z naturą. Ta koncepcja jest fundamentem i zbiorem wielu elementów składających się na życie polityczne.

Uchwalona w 2008 roku Konstytucja zawiera także wiele wskazówek i odniesień do koncepcji „Dobrego życia”. W części pierwszej spisano podstawowe obowiązki państwa, jakimi są: „planowanie rozwoju krajowego, wyeliminowanie ubóstwa, promowanie zrównoważonego rozwoju i sprawiedliwego podziału zasobów i bogactw w celu dostępu do dobrego życia”. Rozdział II tej części zatytułowany jest „Prawa dobrego życia”, do których należą: prawo dostępu do wody i jedzenia, prawo do życia w zdrowym środowisku, dostęp do informacji, technologii, kultury, nauki, edukacji oraz zdrowia, prawo do pracy i mieszkania (razem 24 artykuły). Dokładny opis, czym jest i w jaki sposób będzie wprowadzana zasada *Buen vivir*, znajduje się w odrębnym rozdziale konstytucji, a mianowicie w części VII zatytułowanej „Regimen del Buen vivir” (Rządy „Dobrego życia”) podzielonej na 75 artykułów,¹² a w nim sekcje: woda i żywność, zdrowe środowisko, komunikacja i informacja, kultura i nauka, edukacja, zamieszkanie i mieszkanie, zdrowie, praca i zabezpieczenie socjalne, prawa wspólnot, ludów i narodowości (rozd. IV), prawa do uczestnictwa (partycypacji; rozdz. V), prawa wolnościowe (rozd. VI), prawa natury (rozd. VII), do ochrony (rozd. VIII) i odpowiedzialności (rozd. IX).

Ustawodawca, troszcząc się, by jego postanowienia konstytucji były przyjmowane jako rozumne, uwzględnił sytuacje, gdy nie uda się wyeliminować negatywnych skutków decyzji dla środowiska naturalnego oraz sytuacji wątpliwych. W takiej sytuacji Państwo ma działać profilaktycznie, egzekwować odpowiedzialność za szkody środowiskowe, które są obiektywne, a ściganie ich nie ulega przedawnieniu.¹³

10 J.M. Tortosa, *Vivir bien, buen vivir: caminar con los Dos pies*, „Revista de Ciencias Sociales” 2011, nr 1, s. 15.

11 W niektórych opracowaniach „dobre życie” (*buen vivir*) oznacza *sumak kawsay*. Pochodzi z języka i tradycji keczua, oznacza życie w pełni słodkie i harmonijne.

12 M. Szkwarek, O co chodzi w „*Buen vivir*”? „Ameryka Łacińska” 2012, nr 2, s. 93.

13 Art. 396. Państwo przyjmie polityki i odpowiednie środki, które pozwolą ominąć negatywne skutki środowiskowe, jeśli istnieje przekonanie co do szkody. W przypadku wątpliwości co do takich skutków jakiejś akcji czy zanieczyszczenia, chociaż nie byłoby naukowych danych o szkodach, państwo podejmie niezbędne i skuteczne środki ochronne. Odpowiedzialność za szkody środowiskowe jest obiektywna. Każda szkoda w środowisku, poza sankcjami im odpowiadającymi, będzie rodzić obowiązek integralnej restauracji ekosystemów i rekompensaty względem dotkniętych nimi osób i wspólnot. Każdy z aktorów procesów produkcji, dystrybucji, handlu i użytkowania

W tej egzekucji, poza sankcjami, istotne jest doprowadzenie do reparacji i odbudowy ekosystemów.¹⁴

W tym artykule, celem realizacji indywidualnego i zbiorowego prawa do życia w zdrowym i ekologicznie zrównoważonym środowisku, które ma zapewnić państwo:

1. Pozwalania każdej osobie fizycznej lub prawnej, kolektywowi lub grupie ludzi, na podejmowanie legalnych akcji i odnoszenie się do organów sądowych i administracyjnych, bez naruszania ich kompetencji,
2. Ustanowienia skutecznych mechanizmów prewencji i kontroli zanieczyszczenia środowiskowego, odnawiania naruszonych obszarów naturalnych,
3. Regulowania produkcji, importu, dystrybucji, używania i przeznaczenia końcowego materiałów toksycznych i groźnych dla osób lub środowiska,
4. Gwarantowania nienaruszalności chronionych obszarów naturalnych, w takiej formie, która gwarantuje zachowanie bioróżnorodności i utrzymanie funkcji ekologicznych ekosystemów.

Państwowe pozwolenia i decyzje, które mogą zagrażać aktualnie i w przyszłości środowisku wymagają konsultacji społecznych. W tym celu ma być wydana specjalna ustawa, której zakres minimalny określono w artykule 398 Konstytucji.¹⁵

Zgodnie z Konstytucją żadna władza nie ma kompetencji zbyć praw związanych z poznaniem bioróżnorodności, włącznie z własnością intelektualną.¹⁶ Ponadto zdecydowano, że Państwo nie przystąpi do konwencji lub układów o współpracy, które zawierają klauzule pomniejszające zachowanie i istotne władztwo nad bioróżnorodnością, zdrowiem ludzkim i prawami zbiorowymi, jak też naturą.¹⁷

We wprowadzeniu w życie zapisów Konstytucji pomoc ma Narodowy Plan Rozwoju na rzecz „Dobrego życia” 2009–2013, zatwierdzony uchwałą i podpisany przez prezydenta i członków jego gabinetu 5 listopada 2011 roku. Plan ma pomóc

---

dóbr lub usług weźmie na siebie bezpośrednią odpowiedzialność za zapobieganie szkodom środowiskowym, łagodzenie i naprawianie wywołanych, jak też ustanowienie systemu stałej kontroli środowiska. Skargi, by ścigać i karać za szkody przyrodnicze, nie będą ulegać przedawnieniu.

14 Art. 397. W przypadku szkód środowiskowych państwo zadziała w sposób bezpośredni i pomocniczy, by zapewnić zdrowie i odbudowę ekosystemów. Poza odpowiednimi sankcjami państwo będzie dochodzić od sprawcy działalności, która spowodowała szkodę, wypełnienia obowiązków pełnej reparacji, na warunkach i w trybie przewidzianym prawem. Odpowiedzialność będzie dotyczyć także usługodawców, odpowiedzialnych za prowadzenie kontroli środowiska.

15 Art. 398. Każda decyzja czy pozwolenie państwowe, które może uderzyć w środowisko będzie musiało być konsultowane ze społecznością, którą się poinformuje szeroko i w odpowiednim czasie. Podmiotem konsultującym będzie Państwo. Ustawa ureguluje konsultację wstępną, udział obywatelski, miejsca, przedmiot konsultacji oraz kryteria oszacowania i sprzeciwu wobec działalności poddanej konsultacji. Państwo oceni opinię społeczności według kryteriów przyjętych w ustawie i międzynarodowych instrumentach praw człowieka. Jeśli z przeprowadzonego procesu konsultacji wynika, że większość zainteresowanej społeczności jest przeciwna, decyzja o realizacji projektu lub odstąpienia od niego będzie podjęta przez instancję administracyjną stopnia wyższego zgodnie z ustawą, w trybie rezolucji należyście uzasadnionej.

16 Art. 402. Zakazuje się przyznania praw, włącznie z własnością intelektualną, nad produktami pochodnymi i syntetycznymi, otrzymanymi na podstawie zbiorowego poznania bioróżnorodności narodowej.

17 Art. 403.

w osiągnięciu przez mieszkańców Ekwadoru dobrego życia, zapisano je w 12 Postanowieniach Narodowych, jakimi są:

1. Wspieranie równości, jedności oraz integralności oraz integracji społecznej i terytorialnej, przy jednoczesnym zachowaniu różnorodności, ma temu służyć zakrojona na szeroką skalę polityka „włączania” przeciwstawiona dotychczasowej polityce wykluczania.
2. Poprawa zdolności i potencjału obywatelskiego poprzez poprawienie jakości edukacji, wspieranie badań.
3. Poprawa jakości życia ludności przez dostęp do bezpłatnej służby zdrowia, promocja zdrowego trybu życia oraz zagwarantowanie prawa do miejsca zamieszkania.
4. Prawne zagwarantowanie ochrony środowiska naturalnego oraz wspieranie zrównoważonego rozwoju – konstytucja ekwadorska jako pierwsza uznała środowisko naturalne jako podmiot prawa.
5. Zagwarantowanie suwerenności i pokoju oraz promowanie strategicznego umiejscowienia w świecie oraz tradycji latynoamerykańskiej.
6. Zapewnienie stałej, sprawiedliwej i godnej pracy.
7. Budowanie i wzmacnianie przestrzeni publicznych, międzykulturowych i wspólnotowych.
8. Uznanie i umacnianie tożsamości narodowej, odmiennych tożsamości, wielonarodowości oraz międzykulturowości.
9. Zagwarantowanie sprawiedliwości i przestrzegania prawa.
10. Zapewnienie dostępu do życia publicznego i przestrzegania prawa.
11. Stworzenie socjalnego, solidarnego i zrównoważonego systemu gospodarczego.
12. Zbudowanie demokratycznego państwa na rzecz „dobrego życia”.¹⁸

W celu przybliżenia światu nowej wizji uprawiania polityki i koncepcji *Buen vivir* została powołana do życia Formacyjna Szkoła Letnia pod hasłem „Model rozwoju ekwadorskiego Dobrego Życia i perspektywa integracji latynoamerykańskiej”. W tej szkole przez ponad trzy tygodnie przedstawiciele pięciu kontynentów poznawali teoretyczne aspekty *Buen vivir*.

Podsumowanie

Podsumowując powyższe rozważania za słowami Anny Marii Larea Maldonado pełniącej funkcję sekretarz generalnej ds. planowania na rzecz *Buen vivir* należy stwierdzić, iż nie znamy przyszłości, a jedynie przeszłość, która nas kształtuje,

---

18 Plan Nacional para El Buen vivir 2009–2013. Construyendi un Estado plurinacional e intercultural. Versin resumida, SENPLADES, Quito 2009, s. 73.

nasi przodkowie są z nami w wędrówce przez życie, stąd ważne w myśli Indian jest myślenie kolektywne. Żyjemy w danej społeczności, jesteśmy jej częścią, ale i ona jest częścią nas. Żyjemy we wszechświecie, który był, jest i będzie, dlatego krzywdzenie natury jest wyrządzeniem krzywdy samemu sobie. Każde zachowanie, każde działanie ma konsekwencje dla świata. Osiągnąć *Buen vivir*, *sumak kawsay* oznacza osiągnąć całkowitą harmonię ze społecznością i kosmosem. Życie pełnią życia (*Buen vivir*) nie oznacza żyć lepiej czy gorzej od innych, nie jest także ciągłym dążeniem do poprawiania swojego życia i ulepszania go. *Buen vivir* to „dobre życie” w zgodzie i harmonii z innymi i naturą.

BIBLIOGRAFIA

- Cortez D., Genealogia del Buen vivir en la nueva constitucion ecuatoriana, [w:] R.Fornet-Betancourt (red.) Gutes Leben als humanisiertes Leben. Vorstellungen vom guten Leben in den Kulturen und ihre Bedeutung für Politik und Gesellschaft heute, Aachen 2011.
- Freidenberg F., El sueño frustrado de la gobernabilidad, Instrucciones, actores, y política informal en Ecuador, Documentos CIDOB America Latina 24, Barcelona 2011.
- Kessel van J., Economía Bidimensional Andina, [w:] Revista de Ciencias Sociales, No. 17/2006, Universidad Arturo Prat, Iquique, Chile.
- Plan Nacional para El Buen vivir 2009–2013. Construyendi un Estado plurinacional e intercultural. Versin resumida, SENPLADES, Quito 2009.
- Szkwarek M., O co chodzi w „*Buen vivir*”?, „Ameryka Łacińska” 2012, nr 2.
- Tortosa J. M., Vivir bien, buen vivir: caminar con los Dos pies, „Revista de Ciencias Sociales” 2011, nr 1.

**BUEN VIVIR (GOOD LIFE) AS A PROPOSAL
FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

Buen vivir (good life) appeared in the preamble of a country's most important legislation – its Constitution: “We are a sovereign nation of Ecuador (...) decide to create (...) a new form of civil coexistence in diversity and harmony with nature, in order to achieve the good life, *Sumac kawsay* (...)”. This concept is derived from the translation of the language and traditions of the Quechua, meaning a life full of sweetness and harmony. According to Luis Meacasa President of CONAIE, *Buen vivir* is a space where there is reciprocity, co-existence with nature, social responsibility, and consent. *Buen vivir* is defined as a new way of life, which can be viewed as an alternative to the Western model of sustainable development.

Keywords: good life, *sumac kawsay*, sustainable development